

Liikkeellä marraskuussa – pitkäkestoisesti sitoutuneena ja yhteen kytkeytyneenä

LUKUAIKA: 7 min   JULKAISTU: 22/11/2022

Liikkeellä marraskuussa -festivaali on tapahtuma, jossa hetkiseksi muodostamme yhteisön. Se on kollektiivinen affektikimppu, ruumiintuntojen ja materiaalistien yhteenkytkeytymisten tarjouma, joka koostuu erilaisista esityksellisistä eleistä ja ehdotuksista, kuinka olla yhdessä. Millaisia suhteita yleisöihin, katsojiin, osallistujiin, osallisiin, kanssaloijoihin, kumppaneihin teokset luovat?

Keskityn nyt minua erityisesti kiinnostaneisiin pitkäkestoisiin kehkeytyviin ja tulemisen tilassa oleviin projekteihin. *The Hut* Itäkeskuksessa Stooan aukiolla, *Time has fallen asleep in the afternoon sunshine* Taidehallissa sekä *Yleisöruumis* Zodiacissa olivat kaikki osa laajempaa taiteellis-yhteisöllistä erilaisten kytkeytymisten prosessia, joiden elämä jatkuu edelleen. Minusta niihin kiteytyy jotain olennaista esittävästä taiteesta juuri nyt.

Elävässä kirjastossa – äänen hyrinässä

Mette Edvardsenin *Time has fallen asleep in the afternoon sunshine* <http://www.metteedwardsen.be/projects/thfaitas.html> on jatkanut elämänsä 12 vuotta. Siinä ihmisiä/esiintyjä eri puolilta maailmaa on opetellut ulkoa valitsemaan kirjan. Vuosien kuluessa elävien erikielisten kirjojen kirjastokokoelma on kasvanut pitkälti yli sadan ja kasvoi nyt Liikkeellä marraskuussa -festivaalilla kolmella teoksella: Leonora Carringtonin *Hörluren*, Etel Adnanin *Viisi aistia yhdelle kuolemalle* ja Niillas Holmbergin *Halla helle*. Elävä kirjani oli Carringtonin teos. Elävä kirjani ja minä asetumme kotoisasti yhteen Taidehallin nurkkaan. Sana tulee lihaksi. Katson elävää kirjaani, olen aivan hänen lähellään, aistin hänen läsnäolonsa, hänen äänensä värähtelee, välillä suljen silmäni. Teoksesta piirtyy tarkkoja havaintoja, yksityiskohtia. Suomen kielen käsite "opetella ulkoa" ei kuvaakaan sitä, mitä "learning by heart", "apprendre par coeur". Sen pitäisi olla sisältä sydämestä opeteltua niin kuin englannin kielessä ja ranskassa. Ajattelen tätä tekstiä, joka nyt elävänä välittää minulle niin paljon kielen takaa. Kieli on ruumiillisia havaintoja, aistivaa ruumiillisuutta. Elävästä kirjasta muotoutuu tässä keskinäisessä kohtaamisen aktissa jotain meidän välimme, meitä kumpaakin rakentavaa. Lukemisen aktin jälkeen jäämme vielä hetkiseksi yhdessä puhumaan kokemastamme.

Ervardsenin teoksen yhtenä innoittajana oli Bradburyn *Fahrenheit 451*, jonka dystooppisessa maailmassa kenenkään omaa häiritsevää ajattelua ei sallittu. Kirjat poltettiin kiellettyinä, mutta Fahrenheit 451:n maailmassa oli myös vastarintaisia ihmisiä, jotka suojelivat kirjoja tuhoutumiselta opettelemalla ne ulkoa. Kirjat siirtyivät fyysisesti ihmiseltä toiselle kasvokkaisissa kohtaamisissa.

Mitä ylipäätään säilyttää tulevaisuudelle? Mikä on arvokasta? Mikä siirtyy ja miten?

Minua liikuttaa ajatella kaikkea sitä aikaa ja omistautumista ja sitoutumista, mitä Carringtonin tekstin opettelu on elävältä kirjaltani vaatinut ja miten siitä on tullut osa elävän kirjani ruumista. Tuo elävän ruumiin äänen värähtely tekee elävän kirjan lukemisen/kuuntelemisen/aistimisen aktista niin arvokkaan. Jostain syystä mieleeni tulevat kehtolaulut, äidin äänen hyrinä, jossa liikehdin, kun äiti lauloi minua uneen. Ajattelen tätä yhteistä kohtaamista hyrinänä

Tunnen tarvetta ääntä keksien runollisen nimen omalle ruumiinkielelleni suomeksi. Miten "käita on nukahtanut iltapäivän auringonpaisteessa". Teos sai kokemaan ajan subjektiivisuuden, mielen ajan, joka elävän lukemisen aktissa kyseenalaistaa normatiivisen ajan kulun. Ajasta tulee tiheää ja intensiivistä ja yhtä aikaa siivitettyä. Elävän kirjan kokeminen tekee hieman samaa kuin Virginia Woolf romaaneissaan: me tulemme sitoutuneeksi kerrontaan ja aikaan. Teos on kehojen ja tekstin ajallista poiesista – ihmeenomaista.

Niin muisti ja muistaminen, unohdus ja kuolema – merkitykselliset hetket resonivat ruumiissamme kuin uhmaten kuolemaa, joka tapahtuu joka hetki.

Mette Edvardsen on luonnehtinut lukemisen tiloja "pehmeiksi tiloiksi" Tällaisissa oleilin tämän elävän kirjan hetkessä.

Sienimökissä Stooan aukion maaperässä

Sienimökki uhmasi Stooan aukion maisemaa. Tämä hirsinen mökki oli Pomarkusta, läheltä Poria, kunnasta, jonka tunnen, jonka pikkuteillä keräsin aikoinani nimiä. Mökki muistuttaa myös lapsuuden ruohokattoisesta savusaunasta, sen pimeydestä, tervan tuoksusta. Nyt haistoin Stooan aukiolla tervan tuoksun. Menen tilaan meditoimaan, aistimaan pimeydessä, kynttilän lepattavissa varjoissa tilan asukkaita. Nyt istun pimeydessä, totun vähitellen, näen pientä valoa hirsien välistä. Uppoan hajuihin.

Tunnustelen sienimökin seinää ja maaperää. Kuuntelen Shelley Etkinin kaikkialle haarautuvan tekstin liikuntaa (tunnistan Aune Kallisen äänen, sekin värähtii minussa). Tässä maailmassa yksin pimeydessä maan hajujen ja tekstin viirtämänä tunsin uppoavani syvälle toisiin maailmoihin. Tästä noin 15 minuutista kehkeytyi meditatiivinen matka. Niin, minä kadotin itseni. Olin rajalla. Mieleni ottaa vastaan monikollisuuden, ajan lävitse tanssimisen, jatkuvan liikehdinnän maan alla. Teksti välittää liikehdinnän kaikkivoipuuden, sen vastakohtaisuuksia hävittävän tai ne liikkeelle saattavan värähdinnän ja kapinallisen voiman, joka hajoaa, tuhoaa ja kokoa uudelleen maapallon kaikkea materiaa.

Kuuntelen monikollista me-puhetta, joku puhuu "maaperän äänentoiston kautta". Teksti liikehtii, kuroo vastakohtaisuuksia, toistaa, luo ketjuja maailmojen välille. Näen maapallomme yhtenä valtaisena maanlaisena puutarhana, jossa närmä sienipuutarhurit tanssivat yli aikojen. Tekee mieli paneutua mökin maalattialle pitkäseni olakseni lähempänä maata. Haistelen hirsien pintoja, kosketan maata ja ajattelen sitä tapahtumista, joka juuri nyt tapahtuu. Huokoistuin tai huovutin tälle maaperälle, mullalle, kosteudelle, kääpäsenille, näille loisina tai lahottajina puussa eläville olioille. Suomessa kääpäläijä elää yli kaksisataa. Niiden sienirihmastot välittää nyt hirsimökin puun uumenissa ja maaperässä, lahoavalla kasvualustalla. Ajattelen tätä kääpien lahottajantyötä ja samalla puiden juuristossa eläviä sienirihmastoja, joiden ansiosta puut pystyvät tehokkaammin ottamaan vettä. Ajattelen tätä elämää mahdollistavaa lahoamisen ja hapen saamisen kiertokulkua.

"...*kutsumme sinua yhtä paljon kuin sinä meitä...joten jatka kutsumista*"

Koko sienimökki *The Hut* on osa laajempaa tutkimusprojektia Herbarium, jossa mukana Jared Gradinger, Angela Schubot, Alm Gnista, Shelley Etkin ja Stefan Rusconi. Alkujuuret ovat Kolumbiassa ja kohtaamisessa pimeässä yhteyden sienien kanssa. Tämä valontuojan ihmeen kohtaaminen sai Jared Gradingerin ja Angela Schubotin unelmoimaan sienikuningatar-kunnasta, jossa voisi kohdata sienet syvemmällä tasolla.

Sienimökin kestollisessa teoksessa Jared Gradinger ja Angela Schubot yhdessä Stefan Rusconin kanssa liikkeellistävät ja äänellistävät/musiikillistavat sienikohtaisuuksia. Tulen myöshässä sienimökin esityksen äärelle. En erota pimeydessä juuri mitään. Jään maahan istumaan. Näen katon rajassa roikkumassa kaksi olentoa, ne liikehtivät, kietoutuvat toisiinsa, ne rimpüleivät. Niiden liikehdintä on raju, miltei väkivaltaista. sitä on miltei pelottavaa ja vastenmielistä katsoa. Kuuntelen Stefan Rusconin soitinkonetta, joka yhdistää kasvullisuuden, mikrobien liikkeit ääniksi hirsien, pimeyden. Kaksi oliota laskeutuvat multa, ne painivat, siirtyäkseen sitten nurkkaan, päät alas päin. Nämä olennot milteipä maatuivat, tuntuvat vajoavan alas päin, vajoavan. Rusconin elävä "piano", on oma outo elävän ja mekaanisen hybridiolento, joka on jo kuin lahoamisen tilassa, sen ruumis paljastettuna. En tiedä, olenko ymmärtänyt oikein, mutta Rusconi on muuntanut dataksi kasvien johtojänteissä tapahtuvia mikrovaihteluja ja käyttää tätä dataa äänimaiseman luomisessa. Nyt kone tuottaa ääntä kasvien liikeimpulssien pohjalta.

Sienimökki on kutsui regeneratiivisuuteen. Teosta kannatteli huolenpidon etiikka ei-materiaalisista, eloperäisistä toimijoista. Teos antaa krediitit suurelle joukolle materiaalisia toimijoita: silkivivökäävälle, lakkakäävälle, pötkelökäävälle, taulakäävälle, koralliorakkaalle, kiterävinokkaalle, sammaleelle, jäkälälle... näkymättömälle. Teos päättyy meille näytettävään pimeässä hohtavaan sieneen.

Osana yleisöruumista

Tuomas Laitisen taiteellisen tutkimuksen osana *Yleisöruumis* on yksi kokeilujen ja luonnosten sarjasta. Näissä kokeiluissa tietyt elementit ovat säilyneet muuttumattomina. Olemme aloittaneet yhteen kokoontumisen yhtäaikaisella eleellä kontaktissa toisiimme.

Tässä teoksessa tuo rituaali oli miltei kuin ehtoollisella, se sisälsi eräänlaisen "leivän", käsiohjelmasta löytyvän paperin palan, miltei kuin ehtoollislevän, jonka syötyämme me voimme aloittaa.

keskellä on valaistu tila, sen ympärillä nämä tekstikääröt ja satoja tehtävä peruskautunutta tekstiä. Kahdessa paikassa on isot tekstikirjat, jotka johtavat teatterin, katsomoiden historiaan, joko teoriaan, sitten seinillä odottivat kirjeet, niiden henkilökohtainen sävy ei lakkaa koskettamasta, ne kertovat kirjeen lähettäjistä, ihmisestä tämän teoksen takana. Kirje ikään kuin tunnistaa juuri minut osana tätä kollektiivista yleisöruumista. nyt tilassa ovat jälleen nuo tekstirullat, joita aiemmat Yleisöruumiin yleisöruumiit olivat jo purkaneet, niitä oli kaikkialla. Ne tuntuivat ehdottavan/sallivan maadoittumista, vain vain käydä makoiilemaan ja kaikessa rauhassa lueskella näiden aukikääritytjen rullien tekstiä, miltei kietoutua tekstiin fyysisesti. Ihmiset toimivat eri tavoin. En halua asettaa keskele asettautuvan näyttämön valoon. Yleisöruumiimme hakeutuu eri puolille.

Erilaisiin katsoja ja yleisöpositioihin – kortit, joiden alta tai tuulen keskustelua yleisösuhteesta. Tässä *Yleisöruumiissa* minä rakastin tämän yhteisen tilan hidasta kontrolloimatonta itseohjautuvaa kiireetöntä olemista ja vapaata tapahtumallisuutta. Tällä kerralla tunnen lepäväni ajassa, ajan yltäkyläisyydessä. Tieto siitä, että aikaa on riittävästi vapauttaa minua katsojana. Voin olla rauhassa.

Laitinen on luonut erilaisia kokeiluluontoisia asetelmia yleisön rakentumisen ehdoista. Tietyt elementit ovat toistuneet – tässä muodossa keskeistä ovat erilaiset lukemisen aktit. Meillä on yleisönä ikään kuin käsikirjoitus tai näyttämöohjeet. Olin ensimmäisessä *Yleisön luennassa* pari vuotta sitten, sitten work-in-progress Yleisöruumis-kokeilussa viime toukuussa ja nyt *Yleisöruumiissa*. Tietyt elementit ovat pysyneet ja sitten tiettyjä elementtejä on lisätty. Lukeminen on saanut irtiotta jo perinteisestä konventionaalista lukemisen käyttöliittymämuodoista, esimerkiksi A4 paperista. Prologissa – teoksen käsiohjelmassa esityksen mentaalissa esiripin nostossa saimme ohjeet. Olemme kerääntyneet yhteen, näyttämö odottaa ja sitten sulattemme. "Tilassa on luettavia asioita. Ne ohjaavat sinun kohtaamiasi." Ihana on "sanan syöminen" käsiohjelmassa on tärkeästä, vettä, oliiviojia ja vegaanisia väriaineita sisältävä sana, jonka syömme prologin luettuamme. Muodostamme teatterin communikatksen, yhdenlaisen ehtoollisen ja syömme teatterin ehtoollisleipää, sanaa.

Toisaalta esimerkiksi kirjeet ovat säilyneet, seinältä löysin ensimmäisessä teoksessa itselleni osoitetun henkilökohtaisen kirjeen, nyt kirje ei ollut minulle, mutta silti sen henkilökohtainen sävy liukutti syvästi. Tämän kirjeen ohjeiden mukaisesti jouduin polttamaan kirjeen, sijoittamaan revityt palaset läpinäkyvään säiliöön odottamaan polttamista. Polttamisen akti – tuleeko sellaista mahdollisesti olemaan. Olisimmeko me Yleisöruumiina mahdollisesti todistamassa kirjeiden polttamista – tätä hetkellisen puusiyan – kuitenkin sanoja, jotka säilyvät – katoavatkin. Millaisena toimijana teksti Yleisöruumiissa minua kutsuu puoleensa? Läpinäkyvässä altaassa on vettä ja vedessä kirjoja. Niitä voi lukea laittamalla känsä veteen ja kääntelemällä sivuja vedessä. Tämä lempeän veden paino ja altaan äärelle satunnaisesti kokoontuneiden ihmisten lukeminen tuntuu maagiselta.

Mukana on myös kaksi isoa kirjaa, jotka missään (?) work-in-progressista, mutta nyt miltei vahingossa uteliaisuuttani ikään kuin vaivihkaa tutustuin ja löysinkin kirjan. Jälleen yhteinen kokoontuminen. Tätä isoa kirjaa saattoi lukea yhtä aikaa useampia ihmisiä. Meistä ison kirjan lukijoista tulee hetkiseksi pieni yhteisö, jossa kuulostellaan, milloin sivun voi kääntää, millä nopeudella edetä, me kummunkoimme toistemme kanssa sanattomasti.

Voin kääntää maassa olevia kortteja ja lukea erilaisista katsojaposiioista. En ole varma, minkä luin korteista, mitä olen *Yleisöruumiin* innoittamana pohdiskellut ja lueskellut jälkikäteen. Siellä oli Rancière vapaa katsoja, erimielinen katsoja, Nancy ja yhteisön kieltäminen, Fischer-Lichte ja autopoieettinen takaisinkytkentä, Lehmann ja ymmärtävä katsoja, Alston ja narstinen osallistuja. Mitä kaikkea vielä olikaan.

Kokemassani osassa syksyllä 2020 aloitimme yhtä aikaa kuin rituaalina oman kirjamme. Olemme kohdanneet ja lukeneet eri muodossa olevia tekstejä. olemme joka kerta saaneet ikään kuin rakkauskirjeen, kumppanuuskirjeen teoksen tekijältä, joko henkilökohtaisella omalla nimellämme varustettuna tai ilman. Ensimmäisessä osassa meitä ohjattiin, toimme jokseenkin yhtäaikaisesti, toimimme enemmän kollektiivina, etsiydimme jokseenkin yhtä aikaa eri puolille näyttämöä enemmän tekstien äärelle.

Yleisöruumiin work-in-progress -osassa *Yleisöruumis* oli kutsu vapauttamaan harjoittamiseen. Ja tässä lupoliimissa (?) versiossa *Yleisöruumis* oli kutsu suuremman varjoittamiseen.

Mielekseni käväisee ajatus, mitä tapahtuisi, jos *Yleisöruumiilla* olisi erilaisia ohjeistuksia, erilaisia prologeja, jotka saisivat meidät toimimaan eri tavoin. Mehän olemme kuitenkin viime kädessä yhteistyötä ja hiljaisia yhteisiä sopimuksia noudattava yhteisö. Vai kuvittelenko niin... Jos minä olen, niin ehkä kaikki. Voisinhan nautttaa syrjään tarkkailemaan. Miksi luovutettiin positio tässä vapaudessa eli tullut mieleeni? Niin, on ehkä syytä mennä enemmän itseäni ja pohtia sitä, miten minä olen katsojana, miten minä olen suhteessa toisiinsa. Jatkuvaa katsojan itsereflektiota. Teoksen tekstit esittivät myös kysymyksen valon rajaamasta näyttämöstä ja mahdollisuudesta asettaa näyttämön valoon. Work-in-progress -osassa tämä "näyttämö" ei ollut näin selkeästi ilmi tuotu, sen ympärillä oli tuoleja. Niin, miksi miellään kutsu rajaaman tilan automaattisesti näyttämöksi, jonkinlaisiksi keskustuksi, jolle en missään nimessä halua mennä? Näin ehdollistunut kahtiajako osassa päässäni vallitsee – vai johtuuko se valosta – olisit valon loisteessa...

Yleisöruumis innoitti mieltämään tekijän ja katsojan suhteen ehdollistuneisuutta ja performatiivisuutta. Ryhdyn mieltämään yleisöruumista myös performatiivisena rakennelmana suhteessa Judith Butlerin performatiivisuuden teoriaan. Mehän olemme teatterin kehityksissä myös yleisönä performatiivisesti rakennettua. Aivan samoin kuin sukupuolta, seksuaalisuutta tuotetaan performatiivisesti tai rodullistettua ruumiillisuutta ja abeismia, niin myös yleisöä – kollektiivisena katsojien, osallistujien, kokijoiden, todistajien joukkona – tuotetaan ja tuotutetaan performatiivisesti.

Laitinen on fenomenologi, joka kysyy perustavaa laatua olevia kysymyksiä yleisöstä ja mieltii ja kokeilee usua tapoja ajatella näyttämön ja yleisön suhdetta. Laitinen mieltii fenomenologin tavoin jonkin ilmiön ilmestymistä ja näyttäytymistä, kaikkea siitä, millä hetkellä yleisö muodostuu ja yhä enemmän sitä, mitä yleisössä sitten tapahtuu, miten se toimii, mitä se tekee, millaisia tunteuksia siinä liikkuu – kirjoitan nyt kollektiivissa me – mutta voin tietää vain itsestäni. Siis miten minä olen yhtenä yleisöruumiin osana? Millaista osaa yleisöruumiin osana minä rakennan?

Laitinen kokeilee toisin toistamista, erilaisia mahdollisuuksia yleisön rakentua ja todentua. Työskentely käsitteellistä, näitä laajentuneita mahdollisuuksia ja yleisöruumiin kasvanutta itsemääräämisoikeutta ja vapautta, joka on ehkä ollut, ehkä myös pohtii kaikkia niitä konventioita, jotka yleisöruumiiseen tapahtunut ja jotka vapauttaa kutistavat. Missä ovat katsojan, yleisöruumiin rajat? Millaisia näkymättömiä rajoja on olemassa ja miten niitä rikotaan? Odotan jatkoa.

Lisää samankaltaisia kirjoituksia:

KIRJOITELMAT

Kadotettu paratiisi
Barbielandin ja Star Trekin
twistillä – fantasian
vastakarvaisuutta

KIRJOITELMAT

Hyvästi Mansikki ja
aktivoinainen
rakennemuutos : nätyläiset
altistavat itsensä – että
uskalsittekin!

KIRJOITELMAT

Hieno yhtenäistädeteos
Aino A. Kotkan
kaupunginteatterissa: Aion
Aalto, anonymitteetti ja
elämänvalinnat